

УДК 347.92

DOI: 10.31733/2078-3566-2021-6-656-662

Денис МОІСЄНКО[®]

кандидат юридичних наук

(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ДОСТУПУ ДО ПРАВОСУДДЯ У ЦИВІЛЬНИХ СПРАВАХ

Розглядаються окремі питання щодо забезпечення права на доступ до правосуддя у цивільних справах в Україні. Зокрема, звертається увага на те, що криза судової системи, яка виникла у державі, є потенційною і фактичною перешкодою в доступі до правосуддя. Також, висвітлюються питання існування окремих процесуальних та фінансових перешкод у доступі до правосуддя. Зокрема, обґрунтовується, що «поріг малозначності справ» в Україні є значно завишеним, розмір ставок судового збору не відповідає рівню добробуту населення, а безоплатна правова допомога доступна не всім верствам, що її потребують. Зроблено висновок щодо необхідності внесення змін до деяких нормативних актів щодо покращення доступу до правосуддя.

Ключові слова: цивільний процес, доступ до правосуддя, судовий збір, малозначні справи, безоплатна правова допомога, криза судової системи.

Постановка проблеми. Проблема доступу до правосуддя не є цілком новою. Низка вчених звертає увагу на той факт, що доступ до правосуддя є складовою частиною основоположного принципу верховенства права. Ратифікуючи у 1997 році Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод (Конвенція), Україна взяла на себе зобов'язання щодо неухильного дотримання її вимог, і, зокрема, ст. 6, відповідно до якої держава має забезпечити суб'єктам право на справедливий і публічний розгляд їх справи. Саме існування судової системи та процедури, за якою розглядаються цивільно-правові спори, у певному сенсі забезпечує можливість захисту порушених, невизнаних чи оспорюваних прав та інтересів. Однак, процеси, що відбуваються останні роки на державному рівні та, зокрема, окремі зміни у процесуальному законодавстві, викликають певне занепокоєння. Має місце тенденція до відносного підвищення «вартості» доступу до правосуддя та ускладнення окремих судових процедур. У сукупності ці фактори можуть призвести до фактичного обмеження частини населення у доступі до правосуддя.

Нова редакція Цивільного процесуального кодексу України (ЦПКУ) містить прогресивні норми, що сприяють запобіганню затягування судових процедур. Наприклад, докорінна зміна інституту подання доказів у позовному провадженні, коли позивач має подати наявні докази разом із позовною заявою. Однак, у цій же новій редакції ЦПКУ містяться механізми, що обмежують право на касаційне оскарження за певними категоріями справ, ускладнено процесуальну форму позовної заяви порівняно з попередньою редакцією та присутні ще декілька процедур, що, теоретично, можуть ускладнити доступ до правосуддя.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Доступ до правосуддя у цивільних справах неодноразово розглядався у роботах О. Овчаренко та Н. Сакари (на монографічному рівні), а також, на рівні наукових статей та інших публікацій цій темі приділяли увагу Р. Москаль, Д. Віткаускас, Г. Диков, С. Пазій, Ю. Матат, С. Светлічна, В. Заборовський, А. Стойка, Д. Луспеник, Т. Цувіна, А. Виноградова, Ю. Полюк та інші. Однак, законодавство, зокрема процесуальне, є динамічною системою, що змінюється, і його новелізація потребує постійної уваги з боку дослідників.

Метою статті є висвітлення кількох проблемних аспектів у галузі цивільного

© Д. Моїсенко, 2021

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-3379-6004>

denkarte@ukr.net

судочинства, що, на думку автора статті, можуть теоретично стати на заваді доступу до правосуддя для окремих категорій осіб.

Виклад основного матеріалу. У викладеному матеріалі поняття «доступ до правосуддя» має такий зміст. Це – право суб'єкта на захист своїх порушених, невизнаних чи оспорюваних прав шляхом звернення до неупередженого та справедливого суду. У свою чергу, перешкоди у доступі до правосуддя – явища юридичного, соціально-правового, політично-правового характеру, що створюють потенційні чи фактичні перешкоди у реалізації суб'єктом вказаного вище права на судовий захист.

Європейський суд із прав людини (ЄСПЛ) у п. 44 рішення від 12.07.2001 у справі *Prince Hans-Adam II of Liechtenstein v. Germany* зазначив таке: «Право на доступ до суду, гарантоване пунктом 1 статті 6 Конвенції, не є абсолютним і може підлягати обмеженню; такі обмеження допускаються з огляду на те, що за своїм характером право доступу потребує регулювання з боку держави. У цьому відношенні Високі Договірні Сторони користуються певними межами свободи розсуду, хоча остаточне рішення про те, чи було дотримано вимог Конвенції, має виносити Суд. Суд повинен переконатися, що застосовані обмеження не звужують чи не зменшують залишені особі можливості доступу до суду в такий спосіб або до такої міри, що це вже спотворює саму суть цього права. Крім того, обмеження суперечитиме пункту 1 статті 6, якщо воно не ставить законної мети і якщо не забезпечено відповідного пропорційного співвідношення між застосованими засобами та поставленою метою (див. згадане вище рішення у справі «Вайт і Кеннеді проти Німеччини», п. 59; рішення у справі «Т. Р. та К. М. проти Сполученого Королівства» (*T.P. and K.M. v. the United Kingdom*) [GC], № 28945/95, п. 98, ECHR 2001; а також у справі «Z. та інші проти Сполученого Королівства» (*Z. and Others v. the United Kingdom*) [GC], № 29392/95, п. 93, ECHR 2001). Якщо дане обмеження відповідає таким принципам, то воно не становить порушення статті 6» [1, с. 18].

Тобто, обмеження існують, і, навіть, на думку ЄСПЛ, можуть бути законними та пропорційними.

Н. Сакара виділяє дві категорії перешкод у реалізації права на доступ до правосуддя: потенційні та практичні. До першої категорії дослідниця відносить: 1) юрисдикційні обмеження, коли розгляд певних категорій справ виключається з компетенції певного суду; 2) суб'єктивні обмеження, тобто встановлення вимог до цивільної процесуальної правосуб'єктності осіб, які звертаються до суду; 3) часові обмеження, тобто імперативне визначення строку, протягом якого особа може звернутися до суду; 4) процедурні обмеження, тобто закріплення на законодавчому рівні правил, що регулюють порядок звернення до суду; 5) фінансові обмеження (судовий збір). До другої категорії віднесено: 1) надмірний формалізм (пуризм); 2) колізії правозастосування; 3) неможливість отримання безоплатної правової допомоги [2].

Т. Цувіна зазначає, що існують такі перешкоди в реалізації права на доступ до суду в цивільному судочинстві: а) суб'єктивні, пов'язані з неможливістю окремих осіб звертатися до суду за судовим захистом у певних категоріях справ або бути відповідачем у справі, зокрема через застосування правил про імунітети в міжнародному й національному праві; б) юрисдикційні, що передбачають виключення певних категорій справ із юрисдикції судів; в) темпоральні, що є часовими обмеженнями в реалізації права на судовий захист або оскарження судового рішення в апеляційному чи касаційному порядку; г) процесуальні, що пов'язані з чинними правилами щодо форми й змісту позовних заяв та апеляційних і касаційних скарг, порядком звернення до суду за судовим захистом, необхідністю звернення до досудового порядку врегулювання спорів тощо; д) фінансові, що враховують неможливість сплати судового збору або отримання правової допомоги через скрутне матеріальне становище осіб [3].

На нашу думку, додатково можливо виділити категорію перешкод, що мають політичний характер, з'являються на загальнодержавному рівні та є наслідком спроб законодавчої та виконавчої гілок влади, «підпорядкувати» собі судову гілку влади. Серед таких: недостатнє фінансування судової гілки влади, несвоєчасне приведення до присяги суддів тощо. Ці перешкоди носять як потенційний, так і практичний характер. Отже, недостатнє фінансування судової системи призводить до декількох негативних наслідків. По-перше, виникає брак персоналу суду, що сприяє здійсненню правосуддя (помічників суддів та секретарів), по-друге, звільняються безпосередньо судді. Як наслідок, працівники судової системи, що залишаються на посаді, працюють із

надмірним навантаженням, порушуються строки розгляду справ, відбувається штучне «розвантаження» суддів, за рахунок винесення необґрунтованих ухвал про залишення позовних заяв без руху тощо. Трапляються, навіть, зовсім неприпустимі випадки, коли в місцевому суді здійснює правосуддя один суддя, або, взагалі, судді відсутні [4–7].

Безперечно, такий стан судової системи спричиняє падіння якості правосуддя, і, як наслідок, падіння довіри суспільства до правосуддя як такого. Однак, повертаючись до безпосередніх перешкод реалізації права на доступ до правосуддя, через описану вище ситуацію, суб'єкт не має можливості звернутись за захистом своїх прав до суду за своїм місцезнаходженням, а, у випадку звернення, не має можливості отримати судові рішення в передбачений законом термін. Останнє є порушенням ст. 6 Конвенції, щодо розумності строків розгляду справи.

У якості постановки проблеми, слід звернути увагу на декілька процесуальних перешкод, що містить нова редакція ЦПКУ.

Так, ч. 3 ст. 175 ЦПКУ передбачає перелік обов'язкових реквізитів позовної заяви. Якщо порівнювати вимоги до позовної заяви у ст. 175 діючого ЦПКУ та у ст. 119 ЦПКУ попередньої редакції (до 15.12.2017), бачимо, що кількість обов'язкових реквізитів значно збільшено. Зокрема, серед таких:

1) код РНОКПП фізичної особи-відповідача, чи її паспортні дані, її офіційна електронна адреса та адреса електронної пошти;

2) відомості щодо вжиття заходів досудового врегулювання спору, якщо такі проводилися, зокрема, якщо законом визначений обов'язковий досудовий порядок врегулювання спору;

3) відомості щодо вжиття заходів забезпечення доказів або позову до подання позовної заяви, якщо такі здійснювалися;

4) перелік документів та інших доказів, що додаються до заяви; зазначення доказів, що не можуть бути подані разом із позовною заявою (за наявності); зазначення щодо наявності у позивача чи іншої особи оригіналів письмових або електронних доказів, копії яких додано до заяви;

5) попередній (орієнтовний) розрахунок суми судових витрат, що позивач сплатив і які очікує сплатити у зв'язку з розглядом справи;

6) підтвердження позивача, що ним не подано іншого позову (позовів) до цього ж відповідача (відповідачів) із однаковою проблемою і з тих самих підстав.

Тобто, форма позовної заяви значно ускладнилася. Наслідком недодержання форми позовної заяви, відповідно до ст. 185 ЦПКУ, є залишення позовної заяви без руху, та, у випадку неусунення недоліків, повернення її позивачеві. Безперечно, позовна заява має відповідати певній встановленій законодавством формі. Однак, надмірна її «заформалізованість» фактично позбавляє особу, що не має юридичної освіти, звернутися до суду без правничої допомоги. У якості прикладу, можна зазначити про наступний факт. Серед студентів юридичних факультетів 4 курсу (вибірка робилася у 2018–2021 роках серед студентів 2-х вищих навчальних закладів) позовну заяву відповідно до всіх вимог ст. 175 – 177 ЦПКУ складають із першого разу правильно не більше 5 % позивачів. Після опрацювання зауважень відсоток правильно складених позовних заяв збільшується. Однак, слід зазначити, що мова йде про осіб, які вже понад 3 роки вивчали право та попередньо прослухали лекцію щодо позовного провадження. В особи ж, яка ніколи не стикалася із підготовкою процесуальних документів, є лише мінімальний шанс самостійно скласти позовну заяву відповідно до вимог закону.

Іншим проблемним питанням є певний правовий дисбаланс у процесуальних нормах, що регулюють інститут малозначних справ та спрощене позовне провадження. По-перше, слід зазначити, що від початку запровадження цих інститутів і до цього часу критерії віднесення справ до малозначних є дещо розмитими. Чіткими критеріями є передбачений п. 1 ч. 6 ст. 19 ЦПКУ ціновий критерій, а також безпосередньо визначені п. 3, 4, 5 ч. 6 ст. 19 ЦПКУ категорії справ. Отже, віднесення справи до малозначної є дискреційним повноваженням суду, окрім тих справ, щодо яких прямо вказано, що вони не можуть бути розглянуті в спрощеному провадженні. Слід погодитись із твердженням А. Помазанова, що будь-яке використання оціночних категорій є вкрай шкідливим, більше того – небезпечним для правозастосування, оскільки ставить під сумнів якість та ефективність останнього [8].

Щодо цінового критерію п. 1 ч. 6 ст. 19 ЦПКУ, відповідно до нього, малозначними справами є всі справи, у яких ціна позову не перевищує ста розмірів

прожиткового мінімуму для працездатних осіб. Відповідно до ст. 7 Закону України «Про державний бюджет на 2022 рік», прожитковий мінімум для працездатної особи на 1 січня складає 2481 грн. Тобто, протягом 2022 року, всі цивільні справи, ціна позову в яких не перевищує 248100 грн., автоматично потрапляють до категорії малозначних. Окрім того, відповідно до п. 2 ч. 6 ст. 19 ЦПКУ, на розсуд суду, до малозначних може бути віднесена справа, вартість позову якої не перевищує 620250 грн. У країні, де середня заробітна плата складає 14,3 тисячі грн., і це з урахуванням м. Києва, де середня заробітна плата фактично вдвічі перевищує аналогічний показник в регіонах [9], а мінімальна заробітна плата, відповідно до ст. 8 Закону України «Про державний бюджет на 2022 рік», складає 6500 грн., на нашу думку, поріг малозначності є значно підвищеним. Для порівняння, у державах-членах ЄС сума малозначного позову становить 2000 EUR. Як виняток, у Франції – 10000 EUR. У Великій Британії малозначними вважаються справи з ціною позову до 10000 GBP, у США максимальна сума малозначного позову встановлена у розмірі 15000 USD, а в Канаді – 25000 CAD [8]. Водночас, за даними Євростату, на січень 2021 мінімальна заробітна плата в Болгарії – 332 EUR, Угорщині – 442 EUR, Румунії – 458 EUR, Латвії 500 – EUR, Хорватії – 563 EUR, Чеській республіці – 579 EUR, Естонії – 584 EUR, Польщі – 614 EUR, Словаччині – 623 EUR, Литві – 642 EUR, Греції – 758 EUR, Португалії – 776 EUR, Мальті – 785 EUR, Словенії – 1 024 EUR Іспанії – 1 108 EUR, Франції – 1 555 EUR, Німеччині – 1 614 EUR, Бельгії – 1 626 EUR, Нідерландах – 1 685 EUR, Ірландії – 1 724 EUR, Сполучених Штатах Америки – 1 024 EUR [10].

Таким чином, у жодній із згаданих країні, ціна малозначного позову не перевищує 10 мінімальних заробітних плат. Натомість, в Україні, цей поріг сягає 38 мінімальних заробітних плат, а, на розсуд суду, і 95 мінімальних заробітних плат.

Зрозуміло, що «право на касаційне оскарження» та «право на доступ до правосуддя» не є тотожними поняттями. Також відомо, що Рекомендацією № R (95) 5 Комітету Міністрів Ради Європи від 7 лютого 1995 року «Щодо введення в дію та поліпшення функціонування систем і процедур оскарження у цивільних або комерційних справах» державам-членам рекомендовано вживати заходи щодо визначення кола питань, що виключаються з права на апеляцію та касацію, щодо попередження будь-яких зловживань системою оскарження [11]. Однак, в існуючому вигляді, норми ЦПКУ щодо визначення «малозначності» справ та так званих «касаційних фільтрів», потребують подальшого вдосконалення.

Наостанок, слід звернути увагу на фінансові перешкоди в реалізації права на доступ до суду.

Однією з умов реалізації права на звернення до суду є сплата судового збору у розмірах, визначених Законом України «Про судовий збір». Питання сплати судового збору стосується Рекомендація № R (81) 7 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів, що полегшують доступ до правосуддя (прийнята Комітетом Міністрів 14 травня 1981 р. на 68-ому засіданні). Згідно п. 11–12 вказаного нормативного акту: «Прийняття до провадження не має залежати від сплати стороною державі якоїсь грошової суми, розміри якої є нерозумними з огляду на питання у справі. Отже, якщо судові витрати становлять явну перешкоду доступові до правосуддя, їх треба, якщо це можливо, скоротити чи скасувати. Систему судових витрат слід переглянути на предмет її спрощення» [11].

У 2015 році урядовим законопроектом № 2862 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сплати судового збору» було запропоновано значно збільшити розмір судового збору, змінивши порядок його обчислення і ставки, та зменшити перелік пільгових категорій щодо його сплати. Законопроект було прийнято. Він став Законом України № 484-VIII від 22.05.2015. Із моменту набуття чинності вказаним законом 01.09.2015 і по 01.01.2017 судовий збір обліковувався виходячи з мінімальної заробітної плати. Майже через 2,5 роки законодавство було «трохи пом'якшено» і Законом України № 1774-VIII від 06.12.2016 дещо змінено порядок розрахунку судового збору. До цього часу він обліковується виходячи з прожиткового мінімуму для працездатних осіб на 1 січня відповідного року. На цей час мінімальний судовий збір, що сплачує фізична особа у справі позовного провадження, становить 992,40 грн.

Порівняємо. Як уже зазначалося, мінімальна заробітна плата становить 6500 грн. Податкова соціальна пільга до такої заробітної плати не застосовується, оскільки вона більша за граничний розмір доходу, що дає право на податкову соціальну пільгу. Із

урахуванням всіх відрахувань працівник отримує приблизно 5232,50 грн. Таким чином, якщо особа, яка отримує мінімальну заробітну плату, а таких в Україні на 31.10.2019 було аж 4,5 мільйона [12] (до цієї статистики не ввійшли пенсіонери та інваліди, що отримують дохід менший за мінімальну заробітну плату), вирішить звернутись до суду за захистом своїх прав, вона сплатить щонайменше майже 19 % свого місячного доходу. Далі – більше. Максимальний розмір судового збору з фізичної особи за майновим позовом по цивільній справі (5 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб) на цей час становить 12405 грн. (за тієї ж мінімальної заробітної плати 6500 грн.).

Із цього приводу можна заперечити, що законодавством передбачено механізми відстрочення та розстрочення сплати судового збору. Однак, тут ми цілком погоджуємось із позицією В. Дем'як, яка зазначає, що «майновий стан сторони» є оціночним критерієм у кожній справі та практика судів щодо задоволення заяв про відстрочення, розстрочення судового збору є неоднаковою та потребує удосконалення щодо єдності застосування [13]. Тобто вирішення питання щодо відстрочення та розстрочення носить казуїстичний характер і цей інститут не забезпечує в повному обсязі безперешкодного доступу до правосуддя малозабезпечених верств населення.

Як зазначалося раніше, певні аспекти цивільного процесу були останнім часом значно ускладнені та, фактично, особа без юридичної освіти не має можливості захистити свої права без звернення до адвоката. Відтак є ще одна перешкода. Навіть мінімальні рекомендовані гонорари адвокатів не є співмірними з розміром мінімальної заробітної плати [14]. Щодо отримання безоплатної вторинної правової допомоги, відповідно до ст. 14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу», вона може бути надана особам, якщо їх середньомісячний дохід не перевищує двох розмірів прожиткового мінімуму (4962 грн.). Тобто, якщо особа працює та отримує мінімальну заробітну плату, безоплатна правова допомога не може бути їй надана.

Висновки. Виходячи з викладеного, маємо констатувати, що вимоги Конвенції щодо доступу до правосуддя виконані нашою державою не в повному обсязі. Існування перешкод, обумовлених процесуальним законодавством, деякими іншими нормативними актами, а також політичною ситуацією в державі, значно ускладнює звернення малозабезпечених верств населення до суду за захистом своїх порушених, невизнаних чи оспорюваних прав та інтересів.

Із метою покращення розглянутої ситуації, на нашу думку, слід внести відповідні зміни до існуючого законодавства щодо спрощення форми позовної заяви, зменшення розміру ставок судового збору для фізичних осіб до рівня, що адекватно відповідає мінімальній заробітній платі у державі, значного зниження «порогу малозначності справ», подальшого удосконалення норм, якими встановлюються «касаційні фільтри». Також, на нашу думку, слід викласти ст. 14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» у такій редакції, що надала б право на отримання безоплатної вторинної правової допомоги особам, які отримують дохід не більше мінімальної заробітної плати. Окрім цього, усі вищезазначені зміни не дадуть бажаного результату, якщо терміново на найвищому рівні не буде вжито заходів щодо подолання кризи судової системи.

Список використаних джерел

1. Огляд практики застосування суддями Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду рішень Європейського суду з прав людини при прийнятті постанов за 2018 рік. URL : https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/oglyad_prakt_kgs_1.pdf.
2. Сакара Н. Право на доступ до правосуддя у цивільних справах: правові позиції європейського суду з прав людини та національний контекст. *Право України*. 2018. № 10. С. 64–85.
3. Цувіна Т. Право на доступ до суду: підхід ЄСПЛ. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 4. С. 60–69.
4. Суддя Міжгірського районного суду Закарпатської області працює з надмірним рівнем навантаження. *Портал Судової влади України*, 2021. URL : <https://court.gov.ua/press/news/1206362/>.
5. Олег Прудивус: Кадровий дефіцит у судах – це не просто проблема, це майже катастрофа. *Портал Судової влади України*, 2021. URL: <https://court.gov.ua/press/news/1235749>.
6. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96089568>.
7. Рішення РСУ № 87 від 02.12.2016 «Щодо кадрової ситуації, яка склалася у судах України». URL : <http://www.rsu.gov.ua/ua/events/risenna-rsu-no-87-vid-02122016-sodo-kadrovoi-situacii-aka-sklalasa-u-sudah-ukraini>.
8. Помазанов А.В. Малозначність справ у цивільному процесі України. *Право і суспільство*. 2018. № 1. Ч. 2. С. 80–86.

9. Мінекономіки: За рік середня зарплата в Україні зросла майже на 20%. *Урядовий портал України*. 2021. URL : <https://www.kmu.gov.ua/news/minekonomiki-za-rik-serednya-zarplata-v-ukrayini-zrosla-majzhe-na-20>.
10. Disparities in minimum wages across the EU. *Eurostat*, 2021. URL : <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/-/ddn-20210205-1>.
11. Європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства, Київ, 2015. 708 с.
12. Не лише бізнес має відчувати переваги Угоди про асоціацію з ЄС – Президент закликав підняти зарплати найманним працівникам. *Офіційний сайт Президента України*, 2019. URL : <https://www.president.gov.ua/news/ne-lishe-biznes-maye-vidchuvati-perevagi-ugodi-pro-asociaciyu-50702/>.
13. Дем'як В.М. Судовий збір в контексті доступу до правосуддя. *Юридичний інтернет-ресурс «Протокол»*, 2017. URL: https://protocol.ua/ru/sudoviy_zbir_v_konteksti_dostupu_do_pravosudnya.
14. Рішення Ради Адвокатів Харківської області НААУ № 13/1/7 від 21.07.2021 «Про розгляд звернень адвокатів Харківщини стосовно необхідності перегляду розробки (мінімальних) ставок адвокатського гонорару». URL : <https://drive.google.com/file/d/1t0Lx1Wrjd5OY9mMqBCSHyWo3N2ayAVdx/view>.

Надійшла до редакції 10.12.2021

References

1. Ohlyad praktyky zastosuvannya suddyamy Kasatsiynoho hospodars'koho sudu u skladi Verkhovnoho Sudu rishen' Yevropeys'koho sudu z prav lyudyny pry pryynyatti postanov za 2018 rik. [Review of the practice of application by judges of the Commercial Court of Cassation within the Supreme Court of decisions of the European Court of Human Rights in making decisions for 2018] URL : https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/oglyad_prakt_kgs_1.pdf. [in Ukr.].
2. Sakara, N. (2018) Pravo na dostup do pravosudnya u tsyvil'nykh spravakh: pravovi pozytsiyi yevropeys'koho sudu z prav lyudyny ta natsional'nyy kontekst [Review of the practice of application by judges of the Commercial Court of Cassation within the Supreme Court of decisions of the European Court of Human Rights in making decisions for 2018]. *Pravo Ukrayiny*. № 10, pp. 64–85. [in Ukr.].
3. Tsuvina, T. (2020) Pravo na dostup do sudu: pidkhid YeSPL [The right to access to court: the approach of the ECtHR]. *Pidpryyemnystvo, hospodarstvo i pravo*. № 4, pp. 60–69. [in Ukr.].
4. Suddya Mizhhirs'koho rayonnoho sudu Zakarpat's'koyi oblasti pratsyuye z nadmirnym rivnem navantazhennya [A judge of the Mizhhirya District Court of the Zakarpattia Region works with an excessive level of workload]. Portal Sudovoyi vlady Ukrayiny, 2021. URL : <https://court.gov.ua/press/news/1206362/>. [in Ukr.].
5. Oleh Prudyvus: Kadrovyy defitsyt u sudakh – tse ne prosto problema, tse mayzhe katastrofa [Oleg Prudivus: The staff shortage in the courts is not just a problem, it is almost a catastrophe]. Portal Sudovoyi vlady Ukrayiny, 2021. URL: <https://court.gov.ua/press/news/1235749>. [in Ukr.].
6. Yedyny derzhavnyy reyestr sudovykh rishen' [Unified state register of court decisions]. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96089568>. [in Ukr.].
7. Rishennya RSU № 87 vid 02.12.2016 «Shchodo kadrovoyi sytuatsiyi, yaka sklalasya u sudakh Ukrayiny» [Decision of the RSU № 87 of 02.12.2016 «On the personnel situation in the courts of Ukraine»]. URL : <http://www.rsu.gov.ua/ua/events/risenna-rsu-no-87-vid-02122016-sodo-kadrovoy-situacii-aka-sklalasya-u-sudah-ukraini>. [in Ukr.].
8. Pomazanov, A.V. (2018) Maloznachnist' sprav u tsyvil'nomu protsesi Ukrayiny [Insignificance of cases in the civil procedure of Ukraine]. *Pravo i suspil'stvo*. № 1. Part 2, pp. 80–86. [in Ukr.].
9. Minekonomiky: Za rik serednya zarplata v Ukrayini zrosla mayzhe na 20% [nsignificance of cases in the civil process of Ukraine]. Uryadovyy portal Ukrayiny. 2021. URL : <https://www.kmu.gov.ua/news/minekonomiki-za-rik-serednya-zarplata-v-ukrayini-zrosla-majzhe-na-20>. [in Ukr.].
10. Disparities in minimum wages across the EU [Disparities in minimum wages across the EU]. Eurostat, 2021. URL : <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/-/ddn-20210205-1>. [in Ukr.].
11. Yevropeys'ki ta mizhnarodni standarty u sferi sudochynstva [European and international standards in the field of justice]. Kyiv, 2015. 708 p. [in Ukr.].
12. Ne lyshe biznes maye vidchuvaty perevahy Uhody pro asotsiatsiyu z YES – Prezydent zaklykav pidnimaty zarplaty naymanym pratsivnykam [Not only business should benefit from the Association Agreement with the EU – the President called for higher wages for employees]. Ofitsiyyny sayt Prezydenta Ukrayiny, 2019. URL : <https://www.president.gov.ua/news/ne-lishe-biznes-maye-vidchuvati-perevagi-ugodi-pro-asociaciyu-50702/>. [in Ukr.].
13. Dem'yak, V. M. (2017) Sudovyy zbir v konteksti dostupu do pravosudnya [Judicial fees in the context of access to justice]. *Yurydychnyy internet-resurs «Protokol»*. URL : https://protocol.ua/ru/sudoviy_zbir_v_konteksti_dostupu_do_pravosudnya. [in Ukr.].
14. Rishennya Rady Advokativ Kharkivshchyny stosovno neobkhidnosti perehlyadu rozrobky (minimal'nykh) stavok advokat's'koho honoraru» [Decision of the Bar Council of the Kharkiv Region of NAAU № 13/1/7 dated 21.07.2021 «On consideration of appeals of lawyers of the Kharkiv Region regarding the need to revise the development of (minimum) rates of attorney's fees»]. URL : <https://drive.google.com/file/d/1t0Lx1Wrjd5OY9mMqBCSHyWo3N2ayAVdx/view>. [in Ukr.].

ABSTRACT

Denys Moiseyenko. Some issues of access to justice in civil cases. The certain issues of ensuring the right to access to justice in civil cases in Ukraine were under consideration in this article. In particular, attention is drawn to the fact that the crisis of the judicial system that has arisen in the state is a potential and actual obstacle to access to justice. It also highlights the existence of certain procedural and financial barriers to access to justice. In particular, it is substantiated that the «threshold of minor cases» in Ukraine is significantly overestimated, the size of court fees does not correspond to the level of well-being of the population, and free legal aid is not available to all strata in need of it.

The article compares the «threshold of minor cases» and the size of the minimum wage in the EU countries and in Ukraine. It has been concluded that in the EU countries the «threshold of minor cases» does not exceed 10 minimum wages, while in Ukraine this threshold reaches 38 minimum wages, and at the discretion of the court – 95 minimum wages. Additionally, the emphasis is placed on the fact that the form of the statement of claim, in accordance with the current Civil Procedure Code of Ukraine, is overly formalized. In turn, this leads to the fact that a citizen is not able to independently defend his rights in court without resorting to the help of an advocate.

It has been concluded that it is necessary to amend some regulations to improve access to justice. In particular, to simplify the form of the statement of claim, to reduce the court fee rates to an adequate level, to significantly reduce the «threshold of minor cases», to improve the laws that rules «cassation filters», to provide an opportunity to receive free legal aid for those categories of persons who receive the minimum wage. In addition, it points to the need to take measures to overcome the crisis in the judicial system.

Keywords: *civil procedural legislation, right of access to justice, court fees, minor cases, free legal aid, crisis of justice system.*

UDC 159.99

DOI: 10.31733/2078-3566-2021-6-662-668

**Kyrylo
NEDRIA** ©
PhD in Historical
Sciences

**Kateryna
MITCHENKO** ©
Lecturer

(Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs, Dnipro, Ukraine)

**ORGANIZATION OF PSYCHOLOGICAL SUPPORT OF THE POLICE, OFFICERS
OF THE NATIONAL POLICE OF UKRAINE AND CADETS (LISTENERS) OF HIGHER
EDUCATION INSTITUTIONS WITH SPECIFIC LEARNING ENVIRONMENT:
FEATURES LEGISLATIVE REGULATION**

Кирило Недря, Катерина Мітченко. ОРГАНІЗАЦІЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ, ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ТА КУРСАНТІВ (СЛУХАЧІВ) ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ: ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ. У статті проаналізовано сучасний стан правового регулювання психологічного забезпечення (супроводження) службової діяльності поліцейських, працівників Національної поліції України та курсантів (слухачів) закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських (далі – курсантів). Актуальність даної теми визначена тим, що на сьогодні психологічне забезпечення, в тому числі в частині нормативного врегулювання, правоохоронців потребує вдосконалення. Адже чітко простежується слабка обізнаність як і психологів, так і їх реципієнтів щодо особливостей практичного психологічного супроводження

© K. Nedria, 2021

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-9370-1900>

k.nedrya@gmail.com

© K. Mitchenko, 2021

k_fp@dduvs.in.ua